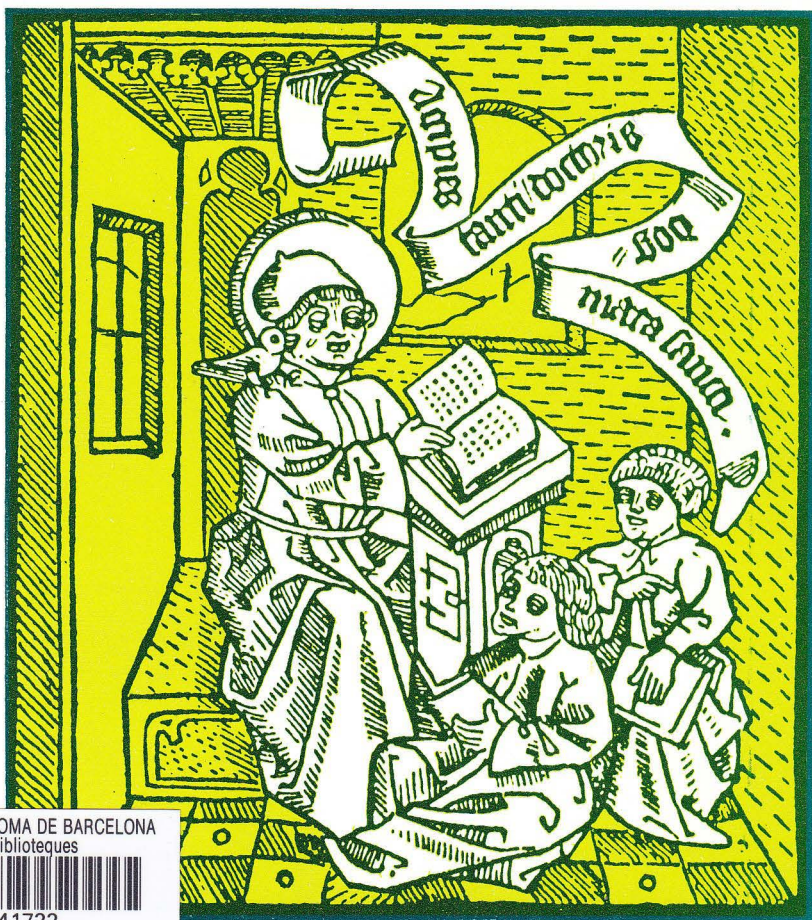

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

DOCTORS HONORIS CAUSA

EDUARD NICOL
RAMON XIRAU

DISCURSOS LLEGITS
A LA CERIMÒNIA
D'INVESTIDURA
CELEBRADA
A LA SALA D'ACTES
D'AQUEST RECTORAT
EL DIA 26 DE GENER
DE L'ANY 1984

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
Servei de Biblioteques

1500141722

BELLATERRA, 1984

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

DOCTORS
HONORIS CAUSA

EDUARD NICOL
RAMON XIRAU

DISCURSOS LLEGITS
A LA CERIMÒNIA
D'INVESTIDURA
CELEBRADA
A LA SALA D'ACTES
D'AQUEST RECTORAT
EL DIA 26 DE GENER
DE L'ANY 1984

BELLATERRA, 1984

A. 129 585

EDITAT I IMPRÈS
PEL SERVEI DE PUBLICACIONS
DE LA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

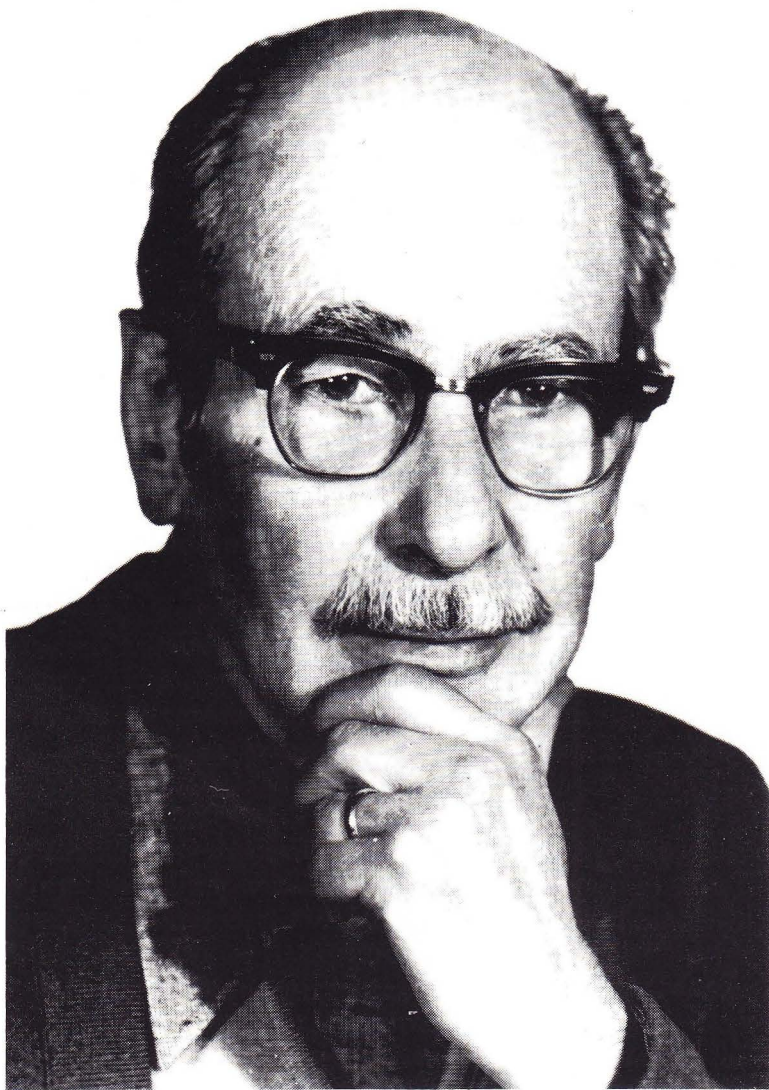
Bellaterra (Barcelona)
Dipòsit Legal: B-1741-1984
Printed in Spain

PRESENTACIÓ

D'EDUARD NICOL

PER

OCTAVI FULLAT

EDUARD NICOL

Quan els meus companys del Departament de Filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona em designaren per a fer la presentació del Professor i Mestre Eduard Nicol, em vaig palpar astorat i àdhuc acovardit. No se m'acudí altra cosa que refugiar-me en una *virtut*; és a dir, en una fortalesa de caràcter, que s'anomena *humilitat*, paraula que prové significativament de *humus*, que a Roma designava la terra, l'argila, el sòl. Des d'aquest tranc, o tarannà, compleixo de tot cor la tasca que m'ha estat encomanada.

El Professor Nicol nasqué a Barcelona l'any 1907. Estudià filosofia a la universitat de la ciutat comtal i fou deixeble de Serra i Hunter. Encentà la seva docència com a catedràtic de l'Institut Salmerón el 1933. L'any següent ingressà a la Universitat de Barcelona com a encarregat de càtedra. Des del juny de 1933, aquesta universitat esdevingué la *Universitat Autònoma de Barcelo-*

na. Pere Bosch i Gimpera en fou el Rector de 1933 a 1939. Els anys 1938 i 1939, Nicol fou secretari de la Fundació Bernat Metge. En acabar la guerra civil, s'exilia a Tolosa de Llenguadoc. Tot seguit es trallada a Mèxic on ha residit sempre més.

Des del febrer de 1940, és Professor de la *Universidad Nacional Autónoma de México*, on ha ocupat les càtedres de: *Psicología de l'adolescència*, *Història de la filosofia grega*, *Història de la psicologia*, *Teoria del coneixement* i *Metafísica* —càtedra que exerceix en l'actualitat—. El 1946, fundà el *Seminari de Metafísica* en el si de la Facultat de Filosofia i Lletres, Seminari que des de 1965 investiga sobre la fonamentació de l'ètica. El 1954, fundà *Diànoia*, anuari internacional de filosofia. Ha donat cursos i ha pronunciat conferències de la seva especialitat, no solament a Mèxic, sinó també en molts llocs d'Hispanoamèrica, als EE. UU., al Canadà i a Europa —concretament a Itàlia, França, Bèlgica, Finlàndia i Iugoslàvia.

La guerra civil espanyola exilià Eduard Nicol. Aquest exili l'afectà a ell, sense cap mena de dubte, però de retruc ha trasbalsat i alterat la mateixa cultura catalana. L'estranyament dels nostres pensadors ha constituït el confinament de la cultura nostrada. Ara, no és que ens posem a recuperar la saviesa desterrada —no és possible recobrar el temps perdut—; presentment ens adonem, només, de l'infortuni sofert i ens neix d'aquesta manera la possibilitat de refer i recompondre una cultura malferida. La presència del Mestre Nicol convida a aquest treball. La seva producció bibliogràfica, que s'estira des del 1941, amb *Psicología de las situaciones vitales*, fins a 1982, amb *Crítica de la razón simbólica*, permet d'encetar

un diàleg, obstaculitzat, o fins i tot interdit, durant els anys del bandejament cultural. Eduard Nicol ens repta amb dotze llibres importants de filosofia, algun dels quals ha conegut tres edicions, repensades —com és el cas de *Psicología de las situaciones vitales* i de *Historicismo y existencialismo*; altres obres han estat reelaborades en la seva segona edició —com succeeix amb: *La idea del hombre*, *Metafísica de la expresión*, *Los principios de la ciencia* i *El porvenir de la filosofía*—.

El pensament filosòfic de Nicol es auster, rigorós, hermètic. Ell en dirà *científic*. Defuig l'aparador, l'assaig filosòfic, per endinsar-se en una filosofia discreta i mesurada, allunyada de l'enrenou publicitari. A *Metafísica de la expresión* escriu: «La poesia no entranya error; la paraula poètica és menys compromesa i responsable»; ell decideix de fer filosofia i no pas assaig poètic, com és el cas, segons Nicol, d'Unamuno, d'Ortega y Gasset i d'Eugení d'Ors. La filosofia hispànica, —defensa en *El problema de la filosofía hispánica*, 1961—, ha confós la *filosofia* —ciència— i l'assaig —art—. Ortega y Gasset extrema aital desdibuixament. En la darrera obra citada, Nicol assevera de forma aclaridora: «Jo no he conegut mai que la filosofia hagi de seduir... Els meus mestres..., des d'Heràclit fins a Bergson, mai no m'han parlat de la tasca filosòfica de fascinar».

Ingressem una mica, a continuació, en el discurs d'Eduard Nicol. M'aturaré solament en alguns trets que em semblen prou estimulants per donar-nos una certa idea de la seva parturició filosòfica. La crisi de la metafísica s'inicià ja en la seva font grega: separar *l'ontos on* —la vertadera realitat— i el *phainómenon* —l'aparença— és

atribuir-li a la metafísica l'anàlisi de l'*ontos on* i deixar per a les ciències l'estudi del *phainómenon*. Nicol s'oposa rodonament a tal esquizofrènia ontològica, de la qual té la culpa Parmènides. En efecte, el fragment B 7, posem per cas, assenyala que allò que es fa present en la *doxa* és, ben cert, *ens*, però el seu *ésser* resta amagat. Mai no suprimirem la *doxa*, la manca de veritat. Segons Parmènides, els mortals s'alimenten del *semblar* perquè viuen de l'aparèixer; darrera s'oculta l'*aletheín*, la veritat.

L'inspirador del pensament de Nicol és Heràclit. El recuperarà. No hi ha cap zona de l'ésser que resti amagada rera els fenòmens; el coneixement pre-científic té caràcter incontestable. Cal que l'ontologia deixi de separar, d'un cop, l'ésser i el *temps*, permetent que la raó els abraçi ambdós. Heidegger tampoc s'alliberà de l'encís de Parmènides. Bona part de *La idea del hombre* i de *Historicismo y existencialismo* es dediquen a criticar la metafísica tradicional, insistint en la no separació de l'ésser i de l'*aparèixer*. La font de la racionalitat ja no la tenim en la immobilitat de l'ésser. Manca de sentit la interrogació sobre el *ser*, ja que el tenim davant. La física no fa res més que reclamar avui dia una ontologia fonamental; Nicol la hi vol proporcionar.

Amb una ontologia de l'expressió, que comença a exposar en el llibre *Metafísica de la expresión* —de 1957, i repensat el 1974—, el Professor Nicol edifica una nova concepció metafísica que esltavia l'esquizofrènia de la metafísica tradicional. No existeix l'ésser atemporal; no hi ha més ésser que aquell amb el qual topem i entremquem cada dia. L'ombra d'Heràclit cobreix aquesta paraula: «La guerra és engendradora de totes les coses i de

totes és reina»; «És el mateix el viu que el mort, el despert que l'adormit, el jove que el vell; car això tot d'una esdevé allò i, novament, allò es torna de sobte això»; «Per als vigilants, el *kosmos* és ú i ensems comú». L'ésser, per a Nicol, no té ni màscara ni disfressa; no és altra cosa que la màscara i la disfressa mateixes, com d'altres l'anomenen. Sosté en *Los principios de la ciencia* —1965, reimprès el 1974— que «Tota forma de pensament... és una *representació* de l'objecte i una *creació* del subjecte». L'home parla d'allò que coneix i no coneix res més que l'ésser. A la *Metafísica de la expresión* diu: «L'ésser que aborda la ciència metafísica és el mateix ésser que ens envolta i que teixeix la nostra quotidianitat». L'ésser es fa ja patent en la *Lebenswelt*, en la seva expressió, la qual no és cap aparença, sinó la comunicació immediata del *ser*. L'ésser de l'expressió i l'ésser en general són una i la mateixa realitat òntica. Heràclit ha arraconat Parmènides.

L'home és l'expressió de l'ésser; l'home és, en conseqüència, comunicació constituïda i constitutiva. Si el coneixement pre-científic és coneixement de la realitat, la comunicació intersubjectiva deixa de ser automàticament problema en la seva fonamentació. Tot *sentit* passa a ser *co-sentit*, i la ciència només pot ser comunitària. En el pla ontològic, l'home no és mai una incògnita perquè és inesquívablement expressió comunitària de l'ésser. La realitat vincula el coneixement i l'intercanvi entre els homes; afirma en *Los principios de la ciencia* que «Allò que sosté la força de la comunitat del conèixer i del pensar no és la relació personal dels subjectes, sinó la submissió, tant del conèixer com de la comunicació interpersonal, a les coses».

El tema de la *veritat*, d'aquesta faisó, s'enquadra dins de noves coordenades. La veritat posseeix intencionalitat dialògica; el coneixement verifica les seves veritats respecte de les coses tot dialogant amb els altres. Directament, no ens acarem amb el *ser*, sinó que ens confrontem amb els altres respecte de l'ésser. Sembla, de vegades, que sigui més important la *veracitat* que la *veritat*: la veritat és, per començar, la voluntat de dir-la. Ara bé; la comunitat humana queda reforçada quan el *logos* parla de les coses tal com són. Els fets són allò respecte del qual els homes volem entendre'ns. Nicol salva la veritat, basant el coneixement en el re-coneixement; l'objecte no resta construït des del *subjecte*, sinó des del diàleg entre dos subjectes que descobreixen l'ésser com a realitat comuna. A *Los principios de la ciencia*, escriu: «El *logos* implica sempre i simultàniament una intenció comunicativa i un contingut significatiu». En el ventre de tota veritat s'hi mouen la *presentació de l'ésser* i la *intenció comunicativa*.

No creguéssiu pas que m'ha seduït la pretensió d'oferir-vos un resum de la filosofia professada pel Mestre Eduard Nicol durant tants anys. Aital aspiració demana molt de temps d'ascesi i no tolera arrauxaments. La *phrònesis*, entesa com l'*areté* de la realitat, entrevista doncs a manera de *seny*, no m'ha permès de caure en la vanitat de presentar-vos la saviesa del Professor Nicol en una síntesi excel·lent elaborada ara per mi. La meva ambició, però, no ha estat menys agosarada: m'he proposat de desvetllar algun *asketes*, atleta o professional, que es decideixi a analitzar i a sintetitzar la totalitat de la producció filosòfica escrita d'Eduard Nicol. Portant aquesta de cap, us he presentat al filòsof tot jugant jo a fer de

pescador, col·locant a l'extrem del fil de la meva paraula un esquer, que vol actuar com esca que entusiasmi gent jove en la feina d'aprofundir la filosofia del Mestre, que avui tenim el goig de rebre en aquesta Universitat Autònoma de Barcelona.

El més assenyat, per posar punt final a aquesta presentació, és acabar amb unes idees suggeridores del mateix Professor. Escriu a *Los principios de la ciencia*: «El món serà en tot temps un misteri per a l'home. Si la ciència natural arribés a formular una suprema *equació de l'univers* que integrés els fenòmens de tots el camps, una tal comprensió immanent marginaria l'àmbit de l'humà; àdhuc deixaria sense resposta les preguntes sobre el principi, el fi, el per què i el per a què. És urgent d'assenyalar que aquests problemes últims no són metafísics perquè ultrapassin les possibilitats de la ciència: si sobreexcedeixen les forces de la ciència, és perquè són meta-metafísics. El problema metafísic no és altre que el dels principis de la ciència».

Benvolgut Professor Eduard Nicol: mercès perquè amb el vostre discurs filosòfic de tants anys ens permeteu d'explorar la nostra ànima col·lectiva que havia perdut gairebé la memòria. La concessió del títol de *Doctor Honoris Causa*, que avui us fa la Universitat Autònoma de Barcelona, no solament us honra a vos; nosaltres encara ens sentim més honrats per haver-lo volgut vós acceptar. Moltes mercès.

LLIÇÓ MAGISTRAL

PER

EDUARD NICOL

De falsa modèstia no en tenen els filòsofs. Afirmar que un honor no és merescut equival a devaluar el criteri dels qui l'han atorgat. Una cosa diferent és l'ambició dels honors, els premis i les distincions, als quals concedeixen un gran valor gairebé tots els humans. L'austeritat del filòsof és un precepte vocacional. ¿Pot arribar aquesta austeritat fins al límit de refusar un títol simplement perquè és honorífic, com si aquest benefici humà pogués enterbolir la puresa de la vocació? Tenim l'exemple no massa llunyà d'un filòsof que, per algun motiu, va refusar el premi més alt que es concedeix en el món. ¿Fou aquesta una actitud de bon exemple?

La puresa també es pot enterbolir amb l'arrogància de la humilitat. Els premis no es busquen, però tampoc no es refusen. Ningú no està per damunt d'un honor concedit de bona fe. La comunitat té el deure de premiar als qui l'han ben servit; el servidor té el deure d'agrair

aquest reconeixement. La humilitat ostentosa és un acte impur que ofèn tota la comunitat. Amb la consciència tranquil·la, el filòsof ha de posar-se en el mateix nivell dels qui atorguen i reben els honors, i així confirma la seva integració a la comunitat.

Aquesta qüestió prèvia no és un simple bizantinisme del pensador que, per raó del seu ofici, ha d'isolar-se per mantenir-se actiu, fidel a ell mateix. És una qüestió de consciència. Perquè en els nostres dies la consciència vocacional ha de mantenir-se més desperta que en altres èpoques menys tèrboles. Les desviacions es produeixen amb tanta facilitat i abundància, que ja gairebé ningú no en fa esment. La política i la utilitat pragmàtica perturben la tasca de pensar, la única justificació de la qual és la recerca de la veritat: de la veritat i no res més.

Però, de què serveix la veritat? La veritat de raó serveix a qui la busca, mentre la busca. Perquè el bon filòsof no és el posseïdor de la veritat. La gent d'aquest ofici formen una fraternitat de buscadors. Les veritats trobades moltes voltes causen disputes i discòrdies. La veritat que es considerés segura i definitiva paralitzaria el nostre pensament. Si la filosofia eleva la condició humana no és per una possessió de la sapiència, sinò per un afany, per una manca que inspira la interrogació. Tots els homes som uns desposseïts. I qui pot ésser adversari d'un dubte? Els dubtes ens agermanen. La filosofia és obra de pau. Aquest *ethos* socràtic de la docta ignorància, o del dubte metòdic, és el que dóna noblesa humana a una vocació que no té cap utilitat.

Una cosa és la utilitat, una altra és el servei. És fals

que la pura veritat desinteressada no serveixi per res. El servei humà que reporta la filosofia desborda l'àmbit dels interlocutors directes. És també un servei a la comunitat universal, i més íntimament a la comunitat nacional. El pensament de Plató servia al món, amb una amplitud que encara abraça el nostre món actual. Però ell era un grec de soca-rel. Aquest àmbit vital de la filosofia s'ha anat diversificant amb la formació de les noves llengües. Avui dia, cada filòsof pensa en els accents de la seva llengua pròpia, amb tot i que les idees puguin ésser repensades en qualsevol altra llengua.

Aquesta força innata de la terra i de la sang no perturba la universalitat del pensament. En aquesta ocasió, com un pensador que aspira a la universalitat, jo faig acte de presència com un home que ha mantingut la fidelitat a la Universitat catalana i a Catalunya, de lluny estant, i malgrat que el seu fidel servei s'hagi expressat, per causa dels designis d'una fortuna adversa, en una altra llengua, que també és noble i estimada.

La commemoració dels cinquanta anys de l'autonomia universitària és una confirmació del nostre afany de llibertat, i eminentment la llibertat d'un idioma que és el nostre distintiu i el nostre tresor col·lectiu més valuós. Un poble privat de la seva llengua pròpia és un poble sense ànima, literalment des-animat. La privació forçosa de la llengua és un crim contra la santedat de l'esperit. Ara i ací, amb la nostra presència col·lectiva, estem en situació de reparar aquest dany. La veritable autonomia és la del pensament i la paraula. Sense ella, el filòsof està invàlid. Jo no he pogut pensar durant els darrers quaranta-quatre anys en català. El que ha tingut de tràgic

aquesta situació fou la necessitat d'optar entre la llengua i la llibertat. Vaig decidir-me per la llibertat, i ara recobro la llengua.

Motiu, doncs, de joia redoblada. L'evocació d'aquella data de 1933 en que la Universitat va obtenir la seva autonomia, té per a mi una doble significació, perquè en aquests mateixos dies fa exactament cinquanta anys que vaig iniciar la meva carrera de professor.

El que s'anomena acció de gràcies, o sigui l'acte de donar-les, és un acte carismàtic, que significa gratuït. Els meus amics grecs designen amb la paraula *chàrisma* la concessió d'una gràcia, vingui dels homes o dels déus.

Aquest homenatge considero que és literalment una gràcia: un do gratuït, en el sentit d'un obsequi o un oferiment. El meu agraïment, en canvi, no és completament gratuït, perquè és obligat. No obstant, el resultat satisfactori és que estiguem ací units per a con-graciar-nos.

Però la gràcia compartida no m'esborra un cert dubte. No sé quina divinitat hagi pogut inspirar la intenció d'oferir-me la gràcia de la vostra presència. D'alguna divinitat molt elevada ha d'haver sorgit, perquè avui es necessita gran altura de visió per captar la gràcia de la filosofia, o sigui, el do graciós que la filosofia vol oferir-nos, i que no tots sabem agrair. L'agraïment significa la gràcia retornada. Entenc que els presents son agraïts, i que per tant aquest acte no és un veritable homentatge: no va dirigit a l'*home*, sinò a la filosofia. És en nom de la filosofia que ara us dono les gràcies.

He de suposar que tots coneixem la paraula grega charis, de la qual deriva la nostra paraula gràcia. Però hem d'observar que tant l'una com l'altra tenen tres significacions bàsiques. *Gràcia* designa la virtut o qualitat de l'agraciat: és allò que podem *tenir*. Designa també la virtut o qualitat d'allò que s'ofereix graciosament o gratuïtament: en aquest cas, és allò que es *dóna*. Finalment, la paraula designa la virtut o qualitat de qui *és* agraciat perquè és agraït: les gràcies que ell *dóna* són la correspondència de les que rep.

La fisolofia és graciosa en els dos primer sentits: té gràcia ella mateixa i ens ofereix el do benèfic de la sapiència gratuïtament. *Gratis et amore*. Per la seva gratuïtat amorosa, la filosofia no espera les gràcies dels receptors del seu do. Aquest desinterès essencial realment té molta gràcia.

Ara bé: la filosofia que jo represento està en desgràcia. Això, que ja no té cap gràcia, voldria pensar que és el que ens ha congregat, amb la intenció de salvar per excepció la gràcia intrínseca de la filosofia. La ciència primera és la ciència refusada. Des que aquesta ciència, quan ja tenia segles d'haver nascut, va rebre el títol ambigu de metafísica, el destí d'aquest nom, i el saber principal que designa, han estat desgraciats. No va servir de res que Plató l'anomenés la «ciència dialèctica», la «ciència dels homes lliures»; ni que més tard Aristòtil li donés el nom de «filosofia primera». Ella ha estat víctima d'una maledicència. La qual és una desgràcia que perjudica a qui refusa un do que és gratuït, i a més a més innocent, perquè ni causa perjudicis, ni implica compromisos pràctics.

Aquesta situació desgraciada, agreujada en els notres dies, m'inclina a preguntar quina gràcia li reclamen a la filosofia aquells que refusen la filosofia primera. Es conformaran amb les gràcies segones? Tal volta el refús s'expliqui perquè la gràcia primera fòu un do dels pensadors grecs: *timeo Danaos et dona ferentes*. Els homes d'avui són desgraciats per voluntat: volen esborrar els dons del passat, i redueixen l'esperança de gràcia a l'actualitat d'un present sense horitzó, sense arrels i sense prosàpia.

Plató havia dit en el *Teetet* que «des del principi, la raó s'exercita com una recerca de la ciència». La ciència és el que es busca; la troballa és la mateixa recerca. I segles més tard, Leibniz deia que la metafísica, «a la qual Aristòtil anomenava repetidament ciència desitjada o buscada (*zetoumene*) encara figura avui dia entre les ciències que convé buscar».

El do graciós de la filosofia, i eminentment de la filosofia primera, és el do d'una capacitat de recerca, que vol dir capacitat de dubte. La filosofia és el magisteri de la interrogació. Allò que l'home busca, per gràcia de la filosofia, és el camí que el porta a la seva interioritat, com deia Plató. Des d'aquest enclòs, totes les altres coses semblen transitòries. Per a qui no refusa el do de la filosofia, la veritat que val permanentment és la del seu estat de gràcia. Gràcies.

BIBLIOGRAFIA
D'EDUARD NICOL

a) Llibres originals:

- Psicología de las situaciones vitales*. 1941.
2.ª edició, 1963.
3.ª edició, 1975.
La idea del hombre. 1946.
1977 versió nova.
Historicismo y existencialismo. 1950.
2.ª edició corregida 1960.
3.ª edició 1981.
La vocación humana. 1953.
Metafísica de la expresión. 1957.
1974, versió nova.
El problema de la filosofía hispánica. 1961.
Los principios de la ciencia. 1965.
2.ª edició, 1974.
El porvenir de la filosofía, 1972.
2.ª edició, 1974.
La primera teoría de la praxis, 1978.
La reforma de la filosofía, 1980.
La agonía de Proteo, 1981.
Crítica de la razón simbólica, 1982.

b) Traduccions:

- Werner Jaeger, *Demóstenes*, 1945.
Ernst Cassirer, *El mito del estado*, 1947.
Alguns fragments dels presocràtics, text grec i traducció,
inclòs a l'obra *Los principios de la ciencia*.

c) Treballs monogràfics:

A Mèxic: *Filosofía y Letras*.

Cuadernos Americanos.

Diánoia.

A l'estranger:

Revista de la Universidad de La Habana.

Realidad, Buenos Aires.

Philosophy and Phenomenological Research, EE. UU.

Giornale di Metafisica, Italia.

Filosofia della Scienza, Italia.

Revue de Métaphysique et de Morale, París.

Revue de l'Université de Bruxelles, Bèlgica.

Logique et Analyse, Bèlgica.

Diálogos, Universidad de Puerto Rico.

d) Assaigs publicats als següents diaris:

Nacional, Novedades y Excelsior, de México.

Universal, de Caracas.

El Comercio, de Lima.

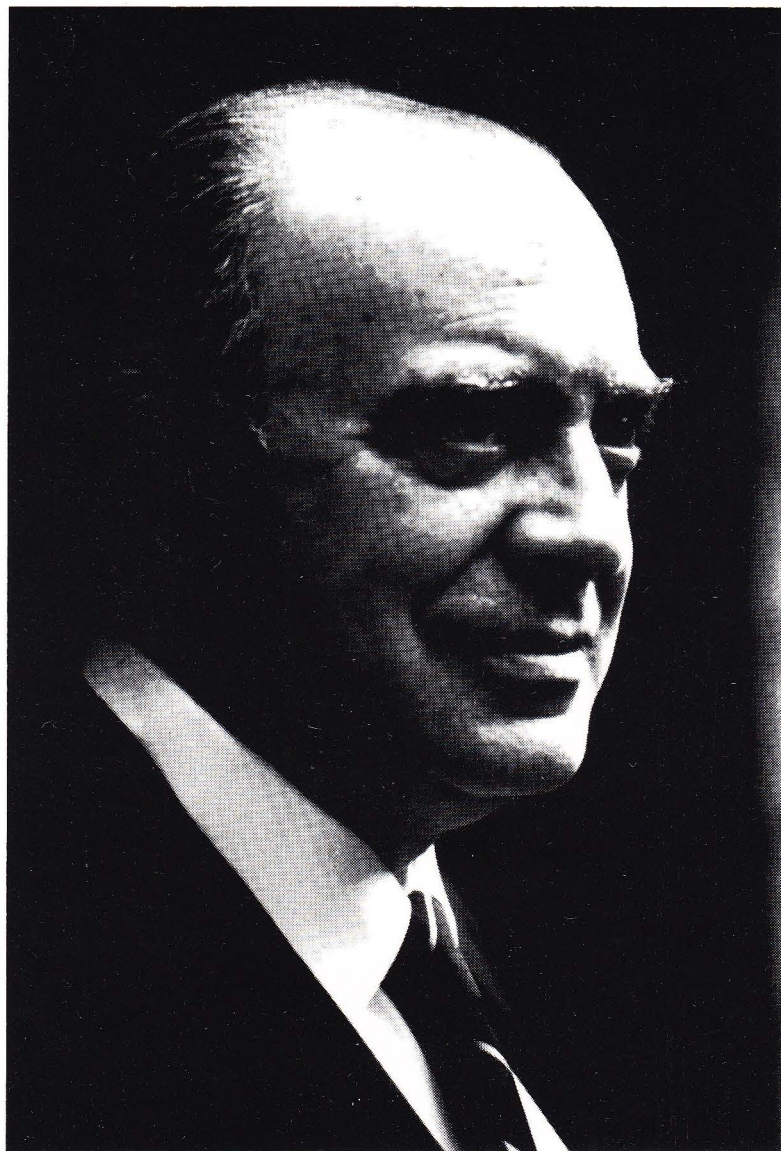
PRESENTACIÓ

DE

RAMON XIRAU

PER

JORDI MARAGALL

RAMON XIRAU

Un català arrelat/desarrelat ha escampat pel món llatí-americà i europeu la seva paraula, els seus ensenyaments filosòfics, la seva poesia, la seva crítica literària. Avui retorna amb tota solemnitat a les seves arrels. Avui entra per la porta gran a la Universitat Autònoma de Barcelona, que l'acull com a Doctor Honoris Causa. És inevitable, per a mi, qui el coneix des de que tenia cinc anys, evocar la personalitat del seu pare, Joaquim Xirau i Palau, mestre meu en Filosofia i en les Arts de la vida i la cultura. Sortosament la Universitat Autònoma de Bellaterra ja ha col·laborat en oferir al lector català i espanyol una part substancial de la seva obra: El llibre *Amor y Mundo y otros escritos* (1983).

Arà però, és al seu fill únic, Ramon, a qui rebem i homenatgem, junt amb un altre català també víctima de la diàspora i company nostre d'estudis (ara mestre indiscutible) Eduard Nicol.

Mèxic ha esdevingut el punt d'arrencada del pensament de Ramon Xirau. Quan sortí de Catalunya, durant la malhaurada guerra incivil tenia 12 anys i en passà dos a França prosseguint els seus estudis de Lycée a París i Marsella. A Mèxic però restà sota l'influx de la cultura francesa perquè prosseguí estudiant al «Liceo Franco-Mexicano», depenent de l'Acadèmia de Poitiers. Això s'esdevenia entre 1939 i 1942. I encara, a més de fer els estudis de Filosofia entre 1942 i 1947 a la Universidad Nacional Autónoma de Mèxic, participà entre 1942 i 1946 en els seminaris de Filosofia que dirigí el seu pare Joaquim Xirau al «Instituto Francés de América Latina». Aquest darrer any és però el de la mort d'accident del seu pare. Poc més tard, els anys 1949-1951 segueix el Seminario de Estilística del «Colegio de México», dirigit per Raimundo Lida. És potser la primera incursió acadèmica en el camp de les lletres. I així eixampla encara l'estudi de les lletres amb la literatura anglesa al Instituto Anglo-Mexicano de México entre 1946 i 1951. Retorna però a la cultura francesa, el 1955, a la Sorbona de París. Ha seguit cursos i seminaris al «Pennsylvania State College», al «Occidental College» de Los Angeles (1959, 1960, 1962), a Oxford, el 1966 sobre literatura i pensament mexicans, a New York, seminari sobre Neruda, Borges i Octavio Paz, i encara sobre Lezama Lima a la «City University» de New York. A més, entre 1964 i 1980 ha professat Filosofia al Seminari pel doctorat en Psicoanàlisi de l'Institut Mexicà de Psicoanàlisi (fundat per Erich Fromm) i entre 1972 i 1974 la mateixa matèria pel curs de doctorat en Psiquiatria de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. Ha col·laborat també amb Ivan Illich. Ha donat infinitat de conferències a diverses ciutats mexicanes i d'altres països.

Ens complau llegir el nom de l'Orfeó Català de Mèxic entre els punts on ha pronunciat alguna d'aquestes conferències. Oxford, Cambridge, King's College de Londres, Sheffield, Southampton, Bolonya, New York, Radio Difusió Francesa i, darrerament, els anys 1981 i 1983 a les Fundacions Juan March i Ortega y Gasset de Madrid.

Aquella influència de la cultura francesa que hem constatat en començar el seu periple d'estudis deixa petjada en les seves primeres publicacions: *Método y metafísica en la filosofía de Descartes*, edició de 1946, quan tenia 22 anys i *Duración y Existencia*, 1947, amb un ressó de Bergson. Els primers deu poemes, en català, apareixen el 1951 i *l'Espill soterrat* el 1955. Així constatem que des de ben jove alterna les obres de pensament filosòfic amb els poemes. Ens endinsem en un clima que presidirà tota la seva preocupació i podem dir amb el Prof. A. Terry que «quan un filòsof es dedica a la poesia, és probable que tingui bones raons per fer-ho»... i més endavant segueix «Aquí el mot essencial és «dir»: si la poesia, més que cap altra forma d'escriptura, ens fa saber fins a quin punt la mateixa natura de la llengua i de la nostra manera d'usar-la determina la nostra experiència de la realitat, llavors comença a ésser evident el terreny comú que comparteix amb la filosofia i, al mateix temps, la manera molt distinta com sol aproximar-se a aquest terreny.» A més, el fet que Xirau s'hagi ocupat en proporcions semblants d'autors espanyols i hispano-americans no impideix que «al mateix temps hagi conservat una impressió molt aguda de l'essència de la cultura catalana». Octavio Paz qualifica Xirau d'*home-pont*, «un nexa entre dos continents, entre dues llengües i llurs cultures respectives i, potser més important encara,

entre les dues disciplines de filosofia i poesia. Unes paraules seves al pròleg del llibre de poemes *Graons* de Ramon Xirau se'ns fan així més entenedores: «La Història d'Occident és la història de la discòrdia entre la filosofia i la poesia, entre la raó i la imaginació; des de l'origen però, en moments rars i isolats, el pensar torna a ser el que va ser en l'origen: idea i visió, cant i reflexió. *Graons* és, en el nostre temps i en les nostres lletres, un d'aquests moments».

Xirau mateix afirma a *Sentido de la presencia* que mentre la tasca del filòsof consisteix en fer distincions, la del poeta és d'unificar, de donar-nos una sensació de vida com a unitat orgànica. Una complementarietat es donaria així, isoladament, en el cas de Ramon Xirau. Dic isoladament i potser m'excedeixo. No fa pas gaire temps va aparèixer el llibre d'Eugeni Trias *El pensament de Joan Maragall*, que també incideix en aquest punt.

Ens trobem de ple en el pensament i la paraula de Ramon Xirau. Sense haver-ne aprofundit tots el seus meandres percebem un clima que ens és extraordinàriament familiar. La reserva última davant tot sistema clos, tancat, i l'anhel d'unificació mitjançant el salt a la presència d'una realitat vivent, sols suggerible a través la paraula poètica. Diu Xirau: «Poesía es la expresión por la palabra mediante la ruptura del concepto, expresión de lo concreto usando solamente como medio el lenguaje de la comunicación general». I és a través de la *metàfora* que ell considera que el llenguatge poètic se separa del llenguatge conceptual. Els títols dels seus llibres són prou indicatius d'aquesta preocupació constant a tot el llarg del pensament de Ramon Xirau: *Palabra y silencio*

(1971), *Poesia y conocimiento* (1978). Davant les tendències angleses i americanes que solen reduir la filosofia a anàlisi lingüística, Xirau sembla sentir l'abim del buit, o sembla sentir l'angoixa que se li escapoleix el món de les mans (és a dir, de les paraules) i realitza l'esforç titànic de salvar la realitat i el sentit i significació d'una realitat; de cap manera no voldria pas veure-la reduïda al solipsisme del llenguatge descarnat. Allò que es respira en posar-se en contacte amb aquestes obres de Xirau és un amor a la realitat vivent de l'home i del món, amor que sempre va més enllà de l'anàlisi freda del llenguatge. I això explica, gairebé exigeix un ànima de poeta. Diu al pròleg de *Palabra y silencio* que bona part de la filosofia contemporània «parece desangrarse de contenido al querer reducir el pensamiento al análisis del lenguaje» i ho diu tant pel que fa al llenguatge lògic com pel que fa al llenguatge quotidià. Aquí ens recorda que ja a Grècia els sofistes volgueren fer una pirueta semblant i que calgué que apareguessin Plató i Aristòtil per a cercar de nou *sentit i significació* a una paraula que corria el risc (amb els sofistes) de restar en un pur solipsisme i a disoldre's en «habladurías», tot qualificant aquestes de solipsisme disfressat, donat que en les «habladurías» en la garleria, diríem potser en català, som nosaltres els disfressats, som nosaltres els qui deixem de *dir-nos* (tinguem aquí present que Xirau estima especialment emprar el mot *dir* i parla de les coses que són «decibles», deïdores en català, distingint-les de les que són «indecibles»).

Però tornem a aquest tema cabdal de la filosofia contemporània que s'ha quedat sense món, o bé sense objecte i subjectes de referència. «Tenim el discurs, ad-

huc l'anàlisi del discurs, però tenim mancaça dels ens als quals el discurs es refereix. Poster perquè el món ens importa poc, potser perquè ens importa massa; potser perquè les seves violències reiterades, el canvi i la crisi de les estructures socials, morals, polítiques i religioses ens aclaparen». Una bona manera d'evadir-se, pensa Xirau, és parlar sense que necessàriament aquest parlar sigui un veritable discurs, això és una forma de parlar d'alguna cosa. Tot són paraules quasi textuais de Xirau. I afegeix: «si no volem que la filosofia esdevingui un joc de signes, i encara, de signes de signes, cal retornar a atorgar sentit als fets i a persones nominadores de fets».

Heus aquí l'estret lligam que Xirau estableix amb el món concret; la necessitat quasi física de no perdre's en paraules; la justificació de la paraula poètica que suggereix un món vivent. «Necessitem, diu, no sols dir el món sinó que el món sen's revel·li i ens digui». Voldria entortolligar-se amb el món i fondre les seves paraules amb el *dir* del món, com si el món parlés amb signes verbals, com si el món es trobés en un constant acte creador. El món és també *algú*, els altres. D'aquí el *diàleg* i d'aquí que Ramon Xirau sigui fundador i director de la revista *Diálogo*. Persegueix el coneixement per la paraula, pel dir les coses a algú. Però el coneixement no és aquí la lògica —això, diu Xirau, pot esdevenir objecte d'altres anàlisis. Coneixement és, com diu ell mateix, *saber* i especialment, a la manera de Dilthey, *cosmovisió*, és a dir, saber metafísic. No vol relacionar aquest coneixement amb el coneixement científic sinó amb el metafísic i, també, amb el saber ètic. Estem a la vora de Spinoza, per qui Ètica i Metafísica coincideixen. L'home amb el

seu comportament ètic col·labora en l'obra del Déu-Univers, obra dinàmica que exigeix una identificació de l'Ésser i el Deure-Ésser. Però a desgrat que l'expressió de Spinoza es formula a través del *more geometrico*, racionalitat pura, per a Xirau, com per a Heidegger, la paraula pot esdevenir poètica i donar el nom original als déus. Però la força nominativa d'aquesta paraula no fóra d'aquesta naturalesa si els mateixos déus no ens donessin la parla. «La paraula, diu Heidegger (a *Hölderling i l'essència de la poesia*) que nomena els déus és sempre una resposta a la *invocació* que ens adrecen els mateixos déus». Ara, aquesta invocació es refereix sempre a les qüestions últimes o essencials, vitals dirà Xirau, el nostre *origen*, el nostre *destí*, el *temps*, la mateixa vida, la possible immortalitat, la possible divinitat. És per aquest camí que Metafísica i Poesia s'uneixen. El filòsof, el pensament del qual és conceptual, empra ben sovint imatges. Repeteixo: metafísica i Poesia s'uneixen i es complementen, segons Xirau. Joan Maragall també ho pressentia o bé ho deia d'una manera explícita: «la poesia tot just ha començat i és plena de virtuts inconegudes». Entre aquestes virtuts es troba la possibilitat de redimir l'ànima del Comte Arnau per la cançó, pel cant —poètic— d'una noia jove. El cant factor de redempció, vessant ètica de la paraula poètica; el coneixement factor de llibertat i de salvació ètico-metafísica, segons Spinoza. Poesia, Ètica i Metafísica una vegada més s'integren en un dinamisme de salvació. Són aquestes interpretacions que em venen suggerides pel pensament i la paraula de Ramon Xirau. Ell parlarà de la paraula poètico-metafísica de Juan Ramón Jiménez, de Borges, d'Octavio Paz, de Lezama Lima. Jo parlaré de la de Joan Maragall i aquí m'acompanya Eugeni Trias.

Fins aquí les paraules amb les quals m'he esmerçat en oferir —o suggerir— una imatge del pensament filosòfic i la paraula poètica de Ramon Xirau; el món per on flueix el seu *dir* al món. Potser en aquest aferrar-se al món concret i a les metàfores que el suggereixen podem trobar-hi aquell ressó de la filosofia clàssica per una banda i aquell tarannà tan mediterrani que justifica una vegada més aquest retorn solemne a les arrels, a la Barcelona que el veié néixer, al petit món de la Catalunya universalista, acollidora de tot allò que val i perdura. Aquest és doncs un acte que no sols honora al nou Doctor Honoris Causa que és avui Ramon Xirau, sinó que honora també la Universitat que el rep i l'acull com a un dels seus. És doncs un acte no sols protocolari sinó vital, un acte mitjançant el qual Ramon Xirau i la Universitat Autònoma de Barcelona consoliden una vocació mediterrània, universalista, afirmadora del món de les coses reals i concretes, afirmadora així de la naturalesa i afirmadora de la cultura que els homes basteixen en i amb la naturalesa. Posats a trobar significació a actes d'aquesta mena sembla legítim invocar aquest esperit integrador que avui respirem i atorgar a aquests moments el contagi de la joia que sento íntimament. En alguns anys de la nostra postguerra aquells que visqueren l'eufòria cultural dels anys vint i, sobretot dels trenta, hem pogut sentir que tot s'havia perdut, que el món es dissolia no sols en garleria, en «habladurías», sinó en mediocritat, en manca de profunditat i en manca de comunicació. Però ara sabem que el caliu que a Catalunya es confegí en els anys de l'eufòria cultural trobà en terres mexicanes —i en d'altres terres— la saó que permeté, cinquanta anys després, recuperar uns catalans que han mantingut aquell tarannà i han incorporat al seu

bagatge noves riqueses escampades pel món, cosa per altra banda també ben catalana.

Cal cloure però aquestes paraules de presentació del nou Doctor Honoris Causa, Ramon Xirau, amb una informació més concreta de les seves activitats i de les seves obres. Ja n'he esmentades algunes en el curs d'aquestes notes. D'altra banda la justificació d'aquest nomenament rau més en la qualitat que en la quantitat. Però deixeu-me oferir algunes dades: a més dels sis títols acadèmics que han anat apareixent en començar aquestes notes, Ramon Xirau ha estat nomenat professor o acadèmic en tretze institucions mexicanes i en set institucions acadèmiques nord-americanes i angleses, ha participat en innumbrables seminaris i ha pronunciat conferències a Mèxic, Anglaterra, Itàlia, França i Espanya. Des del 1946, quan tenia 22 anys fins avui ha publicat més de 20 llibres i ha escrit articles en quaranta-dues revistes. Entre aquestes ens plau trobar les seves col·laboracions a *El Pont blau* i a *Serra d'Or*. Les primeres poesies, en català, les publica a Mèxic el 1951 (deu poemes) i el 1955, *l'Espill soterrat*. Després a Barcelona als llibres de L'Escorpí d'Edicions 62, *Les platjes*, 1962 i *Graons*, 1978. Hi ha llibres seus de filosofia com *Introducción a la Historia de la Filosofía* del qual se n'han fet nou edicions. Ha col·laborat amb Erich Fromm. Ha rebut set distincions especials a França, Mèxic i Espanya. De la seva obra n'han parlat José Luis Abellán, Octavio Paz, Josep Ferrater Mora i altres professors i crítics. Ha obtingut beques Rockefeller, Farfield, Frank B. Baird i Guggenheim i ha participat en set congressos de filosofia o de literatura. Actualment és vice-president de la «Asociación mexicana de filosofía», investigador del «Ins-

tituto de Investigaciones filosóficas de la Universidad Nacional Autónoma de México», professor de la facultat de Filosofia i Lletres de la mateixa Universitat, coordinador de publicacions d'aquesta facultat, membre del Consell intern del «Instituto de Investigaciones filosóficas» ja esmentat, membre del consell de beques de la dita Universitat i membre del «Colegio Nacional» de Mèxic. Se li han retut homenatges a la presidència de la República de Mèxic, a l'Ateneo Espanyol i a l'Orfeó Català, de Mèxic, presidit per Cèsar Pi-Sunyer.

I acabo: No he exhaurit el repertori de les seves activitats, publicacions i mèrits. Sols vull recordar que des d'avui posseirà un títol que, com he dit abans, l'honora en ell i honora la Universitat Autònoma de Bellaterra. Barcelona així l'ha recuperat i ell s'ha relligat de nou a Barcelona. Aviat cel·lebrarà el seu seixanta aniversari. Li resta encara molta tasca davant seu. Estem segurs que aquesta tasca prosseguirà sota els signes de catalanitat, universalitat i elevació. Tots en sortirem enriquits.

DE FILOSOFIA

I

POESIA

PER

RAMON XIRAU

Vinc d'una terra llunyana i molt propera en el meu esperit: Mèxic, on visc fa quaranta-tres anys. Vaig sortir de Catalunya l'any 1938. Hi vaig retornar l'any 1979. No vint anys després, sinó pràcticament el doble de vint anys. No diré aquí les meves emocions. Diré que foren fortes i profundes. Més forta és avui l'emoció que sento en aquest acte tan inesperat com generós. Alguns, en ocasions semblants, busquen formes novedoses de l'agraïment. Prefereixo les formes antigues que ho diuen tot sense retòrica. No sé si mereixo o no aquest doctorat; sé que l'accepto conmogut, en el sentit profund de la paraula, i que només tinc una expressió molt senzilla i plena de sentit: gràcies, moltes gràcies. Penso, i ho penso de veritat, que molts catalans d'una altra generació haurien merescut aquest honor més que jo: Joaquim Xirau, el meu pare, Pere Bosch Gimpera, Lluís Nicolau d'Olwer i molts d'altres. Vull dir, avui, que sento especialment llur presència, la presència dels catalans morts

a l'exili. Pel que fa als meus mèrits, en veig dos que són totalment compatibles: la meva fidelitat a Catalunya, sobretot en els meus poemes; la fidelitat cap a Mèxic. Una vegada, Octavio Paz va escriure que jo era «un home-pont»: un pont que unia Mèxic i Espanya: una Espanya diversa i rica, el català i el castellà. Acceptaré aquesta mena de definició.

No tinguéu por. No seré massa autobiogràfic. L'any 1936 tenia jo dotze anys i barrejava la lectura de Maragall, de *Lau o les aventures d'un aprenent de pilot* i d'aquella meravellosa revista que es deia *Mirador*. La meva infantesa havia estat tranquil·la i agradable, de Barcelona a Figueres, de Figueres a Llansà i, força sovint, a Cadaqués. De fet, les imatges que es troben en els meus poemes, bons, regulars o dolents, recorden aquelles costes braves transfigurades per la memòria i alterades pel record. Després, estudis a França —Provença m'és també una altra pàtria— i als quinze anys arribada a Mèxic, uns dies abans de la invasió de Polònia. Mèxic, on reposen i potser somnien, el nostre fill, el meu pare, la meva mare.

Ignoro quan vaig començar a escriure poesia. Potser quan tenia deu o onze anys. No té massa importància. El fet és que vaig intentar escriure'n en francès i en castellà, però que em «sortia» en català, la llengua de les sonoritats maternes i també de l'escola, on el català era, en aquells anys, obligatori. La meva esperança és avui que el català no s'hagi rovellat massa. Poesia, en efecte. D'altra banda, filosofia. De filosofia vaig sentir parlar constantment a casa meva; al meu pare i als seus deixebles, especialment Pep Calsamiglia, Jordi Maragall, Udi-

na, que va ésser el meu mestre i va morir jove, i, naturalment, Eduard Nicol.

En alguns dels meus escrits i en els meus seminaris, a més d'anàlisi d'Agustí d'Hipona, Descartes, Kant, Bergson o Heidegger, he tractat de mostrar que existeixen relacions molt reals entre poesia i filosofia i, en última instància, entre l'una i l'altra i la religió. En poques paraules, filosofia —més exactament metafísica— i poesia ens relliguen i, en mi, fora de cap prova discursiva, constitueixen dos instints o potser dues manies: les que em porten a fer filosofia i a escriure poemes o comentar poemes d'altres poetes.

Dos instints també, em semblen, raons per establir, de manera suficientment objectiva —deixo ara de banda la religió— relacions concretes entre poesia i filosofia. Bé ho sé: la poesia no és argumentativa —si ho és es torna intolerable—; la filosofia exigeix una altra mena de llenguatge: el dels arguments. Bé ho sé també: filosofia i poesia tenen el mateix perill: el de l'únic pecat, la única màcula que no és perdonable. Diguem-ho, irònicament, amb A. N. Whitehead. Els estudiants de Cambridge, enemics d'un director massa rígid, entonaven aquests versos:

I am the master of this College
And what I know not is not knowledge

(«Sóc el director d'aquest College i allò que no sé no és coneixement»). Sí, el perill del filòsof i del poeta resideix en creure que ho saben tot. En poques paraules, filòsof i poeta han d'ésser suficientment socràtics i estar plens de

perplexitats. La qual cosa no significa que no puguin conèixer. Significa, ho veurem més endavant, que no poden jugar a ésser déus.

Permeteu-me, sense voler ser el «Master» d'aquell «College», que pensi, ara en veu alta, que el poeta, i principalment, com deia Heidegger, «el poeta que pensa», s'apropa molt al filòsof. Filosofia i poesia —també diverses formes de les arts— ens fan viure les poques i veritables preguntes humanes: la vida, el sentit del món, la mort, la possible immortalitat, l'amor. En poques paraules: filosofia i poesia poden constituir visions del món, i ésser formes del coneixement. A més, la poesia no és només imatge: és també pensament, i la filosofia no és únicament concepte. El mateix Hegel, que vol renunciar a les metàfores, es veu obligat a utilitzar-les en els moments culminants on descriu l'Esperit Absolut —final de *Fenomenologia* o final de la *Lògica*—. I potser això és el que salva a Hegel o el mig-salva.

Quan penso en la conjunció de poesia i metafísica, puc pensar en molts poetes. Penso, principalment, en dos poetes totalment «meus»: San Juan de la Cruz i Joan Maragall, el qui volia «uns ulls més grans», els ulls de la visió, del coneixement veritable.

M'he referit a la paraula «coneixement». En què consisteix conèixer? No hi ha dubte, en seguir els camins de la Raó, del vell i renovat *Logos* dels grecs. Però, reduïda, fa dos, tres segles a «raó pura», per més que admirem l'admirable Kant, la «raó» es ja insuficient. Per a filosofar és necessari —ho varen veure Plató, Agustí, Pascal i, en el nostre segle Bergson o Joaquim Xirau—

l'amor, l'*Eros* dels grecs i l'*agapé* cristiana, principalment l'*agapé* cristiana. Però tampoc n'hi ha prou amb l'amor. Per a filosofar és necessària la imaginació i és necessària la passió, moviment del cos i de l'ànima, del que m'agradaria anomenar cos-ànima; i és necessària la fe com ho és l'esperança. Esperança en el món que vivim? Crec que sí, i precisament en aquest món d'avui, fet de violències, exilis, èxodes, guerres, morts totals. Malgrat tot, malgrat el món que ens ha tocat de viure —aquest món, per dir-ho amb Wittgenstein, que ens hem trobat —no hi ha motius per ésser apocalíptic en el sentit negatiu de la paraula «apocalipsi». Crec encara que la filosofia ens pot salvar —i ara no penso en salvacions en un món altre— si és, dintre de la finitud, l'expressió d'un home equilibrat, d'una persona humana. Pel que fa a la poesia, també necessita raó i passió i amor, i una imaginació forta i precisa.

Acabo de referir-me al món que ens ha tocat de viure. El nostre món és fill d'una gran crisi perceptible en la filosofia i també en la poesia. A partir del segle XIX i, potser, del segle XVIII, els homes han perdut el que anomenaven, amb una paraula que no m'agrada gens, l'Absolut. Siguem clars: han perdut la divinitat, han perdut Déu. Així, Auguste Comte, amic del progrés, pensava que naixeria una Humanitat divinitzada, i Feuerbach deia que el sol déu de l'home és l'home mateix, i Marx pensava en el comunisme com a unitat de totes les contradiccions, és a dir, com un Paradís o, millor, una divinitat. Podrien multiplicar-se els exemples, però el fet és senzill: negat Déu, els homes comencen a pensar que allò que és relatiu i finit i contingent és la totalitat. I aquest és el perill dels perills. No solament perquè creure's

Déu és vanitat, sinò perquè fer d'una part el tot (sigui aquest tot l'Home, la Humanitat, el Progrés o el Poema), és deformar la persona humana i les seves obres. Un poeta es va donar compte d'aquest perill: Stéphane Mallarmé. Per una banda —vegeu la lletra autobiogràfica a Verlaine—, Mallarmé està temptat d'escriure el Llibre, és a dir, una forma de l'absolut poètic que ja no és ni el Llibre del món ni el Llibre sagrat. De fet, Mallarmé volia «abolir» el món per a crear una entitat que fos, únicament, el Poema. Però Mallarmé ja ho deia a Verlaine, i ho repeteix poèticament en aquesta obra extraordinària que és *Igitur*: «hauria d'ésser jo no sé qui per escriure el Llibre». En efecte, s'hauria d'ésser Déu. Ben conscient del seu desig impossible, Mallarmé escriurà en *Un coup de dés* que l'home és «rien qu'une constellation».

S'ha dit que l'home modern i contemporani ha des-sacralitzat el món. En part és veritat. Més ho és veure que l'home modern ha sacralitzat els ídols i que, en fer-ho —ho ha vist Foucault que té molt poc de religió— l'home s'ha assassinat ell mateix. I és que l'home s'ha escindit, en busca de nous absoluts en el món del relatiu i ha sorgit l'Home únicament. Raó, o l'home únicament. Progrés, o l'home únicament. Ciència, o be únicament emoció. I el perill ha estat molt real: ha desembocat, entre altres coses, en els estats totalitaris que encara persisteixen i que, en alguns casos, són l'«ersatz» d'una nova religió falaç i destructora.

És evident que no tinc «solucions» per a guarir els mals del segle. Ningú no les té. És també evident que les solucions no es trobaran si no es pensa la persona hu-

mana com a totalitat finita i limitada i humil, feta de cos i ànima, d'ànima-cos.

En algunes de les llengües que venen del llatí, entre elles el català, tenim el verb «estar». L'«estar» es diferencia de l'«ésser» en un sentit força precís que no sé si és gramaticalment exacte, encara que, aquí i avui, no m'interessa massa la gramàtica. El fet és que no podem «ésser» en el sentit fort de la paraula «ésser». No podem, per exemple, «ésser contents» pero podem «estar» contents i no podem «ésser» de manera absoluta però podem «estar» en el món, en la vida i, potser, sobre-estar després d'aquesta vida. El fet és que el temps no passa. Si vivim de veres, vivim una continuada presència, la presència de l'estar en el món, amb els altres, amb l'Altre. Diguem-ho amb Jorge Guillén, amb un dels seus versos que ja fa molts anys varen ésser per a mi una revelació. Deia el poeta:

Soy; más, estoy, respiro.

I en efecte «estar» és, almenys, la possibilitat de viure, de respirar. És a dir que, de tant en tant, és possible fer eterns «alguns moments de cada dia» en aquest món «tan divers, tan extens, tan temporal» on la memòria i la presència són (Agustí d'Hipona) imatge mòbil de l'eternitat. Si els homes sabéssim viure dignament, el nostre «estar» —cosa fonamental i no gens fàcil—, un «estar» que no té res a veure amb *Dasein* de Heidegger, podríem tenir una existència més real i veritable i, potser també, podríem tenir, com ho volia el poeta, «uns ulls més grans».

Però tot això que he llegit avui, podria semblar una lliçó o un sermó. No vull sermonejar ni donar lliçons a ningú. Només vull dir que tot home té quelcom de sagrat sense que cap home sigui un déu o, per a dir-ho amb aquell vell contemporani nostre que s'anomenava Filolao: «els homes son el tresor dels déus».

I ara ja gairebé res més. Potser tan sols una paraula que escric i dic amb emoció, una paraula que vull dir amb els que s'anomenaven ells mateixos «catalans d'Amèrica»: moltes, moltes gràcies.

BIBLIOGRAFIA
DE
RAMON XIRAU

Llibres

- 1946. *Método y metafísica en la filosofía de Descartes*. Ed. privada, México.
- 1947. *Duración y Existencia*. Torres Latinas, Instituto Francés de América Latina, México.
- 1951. *10 Poemes* Ed. privada, México.
- 1953. *Sentido de la presencia*. Tezontle, Fondo Cultura Económica, México.
- 1955. *L'espill soterrat*, Les Presentes-Lletres, México.
- 1955. *Tres poetas de la soledad*. Antigua Librería Robredo, México.
- 1959. «Las máquinas vivas», en el llibre *Entre magia y cibernética*, Unicornio, México.
- 1959. *El péndulo y la espiral. Ensayos de filosofía de la historia*. Universidad Veracruzana, México.
- 1960. *Comentario*, Universidad Veracruzana, México.
- 1961. *Poesía hispanoamericana y española*. Universidad Nacional Autónoma de México, México.
- 1962. *Poesía en México y España*, Porrúa Turanzas, Madrid.
- 1967. *Genio y figura de Sor Juana Inés de la Cruz*. Eudeba, Buenos Aires.
- 1968. *The Nature of Man* (en col·laboració amb Erich Fromm). McMillan, Nueva York.
- 1968. *Palabra y silencio* (2.ª ed., 1970). Siglo XXI, México.
- 1968. *Introducción a la historia de la filosofía* (Universidad Nacional Autónoma de México) (1972, 1974, 1976, 1977, 1980).
- 1970. *Ciudades*. Ed. Dallal, México.
- 1970. *Octavio Paz. El sentido de la palabra*. Joaquín Mortiz, México.

- 1972. *Poesía Iberoamericana. Doce ensayos*. Sep-Setentas. México (2.ª ed., 1979).
- 1974. *Les platges*, Llibres de l'Escorpí, Edicions 62, Barcelona.
- 1974. *Idea y querella de la Nueva España*, Alianza Editorial, Madrid.
- 1974. *Mito y poesía*. Universidad Nacional Autónoma de México.
- 1974. *De ideas y no ideas*. Joaquín Mortiz, México.
- 1974. *El desarrollo y la crisis en la filosofía occidental*. Alianza Editorial, Madrid.
- 1975. *Ensaïos crítics e filosòfics*, Colección Debates, Universidad de São Paulo, Brasil, 1975.
- 1976. *Antología personal*, Fondo de Cultura Económica, México.
- 1979. *Graons*, Llibres de l'Escorpí, Edicions 62, Barcelona.
- 1979. *Poesía y Conocimiento*. Joaquín Mortiz, México.
- 1980. *Entre ídolos y dioses. Tres ensayos sobre Hegel*. El Colegio Nacional, México.
- 1980. *Dos poetas y lo sagrado*. Joaquín Mortiz, México.
- 1983. 9.ª edició de *Introducción a la historia de la filosofía*
- 1983. *Poesía iberoamericana contemporánea*. Introducció i notes. IEP, México.
- 1983. *Dit i descrit*. Edicions 62, Barcelona.

Traduccions

- 1944. Textes de Bergson a Joaquín Xirau, *Vida, pensamiento y obra de Henri Bergson*. Galatea, México.
- 1946. Denis de Rougemont, *Amor y Occidente*. Leyenda, México.
- 1953. Nagel y Newman, *La prueba de Gödel*. Instituto de Investigaciones filosóficas. Universidad Nacional Autónoma de México.

Col·laboracions

- 1960. *Il laberinto della solitudine*. Prólogo al llibre de Octavio Paz. Silva, Milán.
- 1962. *Les écrivains célèbres*. Mazenod, París.
- 1970. *In the Name of Life*. Eds. Lándis y Tauber. Harper and Row, Nueva York.
- 1970. *Presencia de Alfonso Reyes*, Fondo de Cultura Económica, México.

1972. *The Perpetual Present*. Ed. Ivar Ivask, «Books Abroad». Norman, Oklahoma.
1972. *Hombres en conflicto*. Ed. Aniceto Aramoni, Bamo, México.
1973. *América Latina en su literatura*. UNESCO y Siglo XXI, México.
1973. Ildefonso Manuel Gil, *Federico García Lorca*. Taurus, Madrid.
1973. *México, nuestra gran herencia*. Ed. Reader's Digest, México.
1976. *La filosofía*. Universidad Nacional Autónoma de México.
1979. *Seminario sobre educación superior*. Ed., Bernardo Sepúlveda, El Colegio Nacional.
1979. *Los derechos sociales del pueblo mexicano*. Ed. Enrique Álvarez del Castillo, Manuel Porrúa, México.
1979. *La Universidad Nacional y los problemas nacionales*. Ed. Jorge Capizo, Univ. Nacional Autónoma de México.
1980. *Memorias de la Sociedad Psicoanalítica Mexicana*. Ed. Instituto Mexicano de Psicoanálisis, México.
1981. *Estudios de historia de la filosofía en México*. Universidad Nacional Autónoma de México, 1980.

EXCLÒS DEL PRÉSTEC

Universitat Autònoma de Barcelona

UAB DHC

9

Servei de Biblioteques

Reg. 129585

Sig. 378.25 (467.1)

Ref. 12500

